

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

ГБОУ "ООШ №3 с.п. Троицкое"

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Латырова Х. Б.

Приказ №5 от «19» 08 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная (ингушская) литература»

для обучающихся 4 класса

2023-2024 уч. год

Д1акхетора каъхат.

Программа оттаяъй ФГОСа компонентащца ювзаяъ, г1алг1ай мотт хъехара Г1алг1ай республика дешара министерство хетаяъча хъокхама программа хъежжа 4 класса г1алг1ай мотт хъехара долча дешара книжках. Книжка чулоацам оттабаъраш: К.А.Гагиев, Н.Д.Котиева, Оздоев, А.О. Мальсагов. Арахийцад книжка тоа а даъ кхозлаг1а 2009 шера «Сердало» яхача издательство-205 оаг1ув.

Юхъбанцарча классашка дешара уроках хъегах болча хъехархошта хъалхашка доккхий а бехктохкаме а декхаращ латт: дешархой шаъра, нийса, кхетадеш, къоастадеш деша 1омабар; дешара книжкаш т1арча произведеней чулоацам бовзийтар а цар керттера уйла йовзийтар а.

4 класса дешара книжка чулоацам 10 разделах, дакъах латт:

Гуйра- 7 сахъат ;

Вай Даъй-мохк-4 сахъат ;

Берий вахар- 9 сахъат ;

Вай доттаг1ех-хъайбаех- 11 сахъат;

1а - 6 сахъат;

Болх- йоккха г1озале - 4 сахъат;

Дувца вай ноаноех лаъца- 3 сахъат;

Б1аъсти- 6 сахъат;

Халкъа кхоллам - 15 сахъат ;

Халкъа беламе дувцараш-1 сахъат.

Эрсий йоазонхой произведенеш юкъеяхъара ма1ан да г1алг1аи эрсии литература в1аши ювзаяра, метта к1оаргалонаш, хозал тахкар, шинна метта безам т1абахийтар, сага кхетаме мел лоарх1аме да цу литература чулоацамо хъехар берашта д1ахайтар.

Программа лерх1ам ба:

- дешархой 1омабе шаъра, кхетам болаш, оаз тоаеш тайп-тайпара тексташ еша;

-дешара безам т1абахийтар, ч1оаг1бар, книжка дезадалийтар, из харжа а шоаш деша а хар;

-художественни х1ама довзара безам кхебар, произведенеш ешаш дешархоша шоашта хетар дувцар, хъагойтар, оазаца а дешашца а сурташ дехкар;

-доттаг1алах, дикалах, эзделах, бакъдарах кхетам шербар, г1алг1ай литература езаялийтар, цун чулоацамца дешархой дика оамалаш кхеяр.

Дешара ларда сурт-сибат.

- Ладувг1а хар, шийга дувцар нийса кхетадар, хаттарашта жоп дала хар, текста чулоацам арг1-арг1аг1а хургболаш д1анийсбе хар.

- Сабаре, дешдоакьошца дешарца шаьра, кхетаме дешара д1ат1авалар, нийса, б1арчча дешашца, ч1оаг1а деша хар. Т1ехь-т1ехьаг1а сихлуш деша хар.

Литература хара пропедевтика.

-Тайп-тайпара уйлаш йола предложенеш текст йоацалга а, текст сенах оал а хар. Текста чулоацам а кертера уйла а дешархочоа шийна хьаала хар.

- Текста чулоацам хьабувцар, дешалехьа сюжета чу хетаргахьа дувцаргдар е хургдар хьаала хар.

-Дешархошта хьехархочун новкьосталца ха деза текста юкьера синонимаш, антонимаш, эпитеташ хьалеха.

Байта а проза а чулоацам в1аши биста, тайп-тайпара жанраш йовза.

Дешархой кхоллама болх.

-Йовхьамех дешар, хьхьокхар, багах а дешашца а сурт дилар, тоае езаца текстаца тайп-тайпара болх бе хар, шера ханашка хьежжа, 1алама хьал довзаш хила.

4 класса дешархочун ховш хила дезачун ларда эшамаш.

Дешар.

Уйла т1айохийташ, нийса, б1арчча дешашца дешара т1авалар. **1 ахшера** ч1оаг1ача оазаца ца йовза текст ешаш 40-50 дош а кхы а дукхаг1а а деша.

2 ахшера дешар кхетадеш, нийса, оаз а тоаеш, б1арчча дешашца, эша сихал а ч1оаг1ал а йолаш ца йовза текст ешар 55-60 дош, кхы а дукхаг1а дешар.

Дешархошта ха деза:

- дешачун тиллача ц1ера уйла е, цун чулоацамцара бувзамах, кертера уйла, цун кьайлаг1а дола ма1ан малаг1а да, шоай ц1и тилла;

- произведене ц1ерага а сурташка а хьежжа дувцаргдар фуд хар;

-кертера дешаш хьалеха, хьехархочун хаттарашта жоп дала ха;

-жоп ч1оаг1деш чулоацам чура эша предложенеш хьалехар;

-шоаш текста доаг1а хаттараш оттаде;

-текст доакьошта екъа, шоаш цу доакьошта ц1и тилла;

-текста кертера уйла хьаала, из текста ц1ераца ювзае;

-произведенешка бувчаца турпалхоех шоашта хетар дувцар, дийшачох шоашта хетар хьаалар, кортрбар;

- чулоацам нийса а дукха х1ама юкье ца дуташ а хьадувца;

- текста дешаш а предложенеш а юкьейоалаеш хоржаш деша;

- байташ а зламига дакылгаш а дагахъа лoмаде, эшача тайпара сиха, оаз тоаеш, чloагla, текстага хъежжа;

-тайп-тайпара литературни жанраш шоайла къоастае ха (дувцар, фаьлг, байт, кloанолг, шира дувцар, ховли-довзали, кица, дагардерг, илли, кх. дl. а).

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хъехархочунца дешара тlадуллар оттаде, урока лерхlамга хъежжа. Деша дешара лерхlамашка хъежжа.

- Массанеца цхъана урока план оттае ха, произведени чулоацам хъабувцара план оттае ха. Планага хъежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- Зlамигача тоабаца е шинне цхъана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хъакъоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар дlаяздар, лакхача говзала тlакхувш хилар хъахьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший лоlамагla хъаалар, урока карах ца доалача хlама теркам бар, из тоадара болх бе лерхlам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хъехархочо хаттарашца новкъостал а деш. Деша къайла маlан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, вlашкаоттае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаш.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илли дакъаца, е суртаца, е кицаца.

-Произведени турпалхочо дечун бахъан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагla масалаш доаладе, даьржа дувзаденна къамаьл де.

- Гlалгlай фаьлгаш кхоллара лерхlам ха, цар лу пайда, цар лерхlам ха.

- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературнии lилман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навикаш хъахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни тlадулларах кхоачашдеш.

-Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а дlаязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцара къамаьл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалогe, тоабах болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар чloагlдеш, кхычарца къамаьл де хар.

- Темага хъежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаьл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгla ха, къовсама юкъе дакъа лаца.

- Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эздешашца къамаьл де.
- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.
- Барт бара кийча хилар хьахьокхар, къовсам, дов е цатоам д1абаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.
- Боккхийчарца къамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеш дешаш кердадар, пайдабар леа.
- Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъяр, проекта темага хьежжа, слайдашка хьежжа темах лаьца лоаца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкьера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, в1аши новкъостал деш хилар)
- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малаг1ча этносаца лоарх1аш ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаьл дар.
- Кхыйола культураш а, къамаш а долга ховш хилар, дикаг1а довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина тарахетараш хьаала хар (нохчий, татараш, 1арбий, сирийцаш, кх. д1. а).
- Юкьа а ца лелхаш, кхычунга ладувг1а ха, ший уйла сатийна д1аалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой в1аш къовсам балара бахьанаш ха.
- Ц1аг1а а классе а книжкаш дешара т1акхувш хилар хьахьокхар, библиотеке ахар, мукьа волча хана, урока эша материал кийчъяр.
- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хьахьокхар, шийна эггара ч1оаг1аг1а безачар ц1ераш яха хар, безара бахьан а хьаалар.
- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.
- Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малаг1а ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.
- Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.
- Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай къамаьла юкьедоаладар.
- Эздедаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хьаювцаха, г1улакхаца дар доацар къоастаде ха.
- Дешаш а яз деш а нийса ваг1араи б1аргий са толха ца дараи йоаг1а бокьонаш ховш хила. К1аьдвалар д1адоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахц1ена хилара бокьонаш ц1аг1а а накъайоалаш лелае ха.

Календарни-тематически план.

№	Тема	Сахъятий боарам.	Календ. ха.	Примеч.
4 кл. I четв.				
<u>Даъймохк-ГПалГайче.</u>				
1.	«ГПалГай мохк». Хамхоев А.	1с.		
2.	«Тахан со гюзваънна». Яндиев Дж. «Къамаъл». Гагиев Г.	1с.		
3.	«Ма къаъга доагIа». Осмиев Хъ.	1с.		
4.	«Магас». «Магас-ГПала». Гагиев Къ.	1с.		
5.	«Наъсаре». «Наъсаре». Чахкиев С.	1с.		
6.	«ГПишлонхой Гуйре». Кодзоев Т.	1с.		
7.	«Даъхен ираз Iалашде». Озиев С.	1с.		
8.	«Гимн».	1с.		
9.	«Вай байракх». «Герб».	1с.		
10.	ГПалГай Республика Конституци. «Вай Конституцех». Гагиев Г.	1с.		
11.	Классал арахъара дешар.	1с.		
<u>Хъамсара Iалама сурташ.</u>				
12.	«Пабнаш лега ха». Гагиев Г.	1с.		
13.	«ХъунагIара гуйран Гуйре». Торшхоев И.	1с.		
14.	«Эггара боккхагIбола чкъаъра». Шадиев С.	1с.		
	* « <i>Аьхки салаIар</i> ». Саракаев Хъ.			
15.	«ЭгIар». Ведзижев А.	1с.		
16.	Чудерзора урок	1с.		
II четв.				
<u>Къахъегам,Гулакх,эздел-доттагIий ба.</u>				
1.	«Кхоанен даъй». Плиев М.-С.	1с.		
2.	«Безам ба са». Осмиев Хъ. «Дикадар, водар». Берсанов Х.	1с.		
3.	«ГПишлонхой». Ужахова Х. «Балха кулгаш». Осмиев Хъ.	1с.		
	* « <i>Гагарина отряд</i> ». Плиев М.-С.			
4.	«Къоаной КIанти». Костоев I.	1с.		
5.	«Йиъ хъажкIа». Плиев М.-С.	1с.		
6.	«Лейлай цIай». Шадиев С.	1с.		
7.	«ХъагI». Шадиев С.	1с.		
8.	Классал арахъара дешар	1с.		
<u>Хъамсара Iалама сурташ.</u>				
9.	«Шера ханаш». «Аькхе». Плиев А.	1с.		
10.	«Ткъамашца лела сахъат». Чаплина В.	1с.		

	* « <i>Лоаман хий</i> ». Николаенко И.			
11.	«Даъхе». Гагиев Г. «Баъсти йоалаш». Плиев А.	1с.		
12.	«Баъстан денош». Осмиев Хъ. «Баъсти». Гагиев Г.			
	* « <i>Баъстинг</i> ». Кодзоев Н.			
13.	«Селаад». Мякиев А.	1с.		
14.	Чудерзора урок.	1с.		
III четв.				
1.	«Хъаст». Арапиев Хъ.	1с.		
2.	«Вловнаш». Гагиев Г.	1с.		
	* « <i>Глаи цун тIехъеи</i> ».			
3.	«Чарахъал дитар». Шадиев С.	1с.		
4.	«Бакъилг». Арчаков Т. Чудерзора урок.	1с.		
<u>Хъалкъа багахбувцам.</u>				
5.	«Багахбувцама дош-хозала хъаст». Танкиев А. «Вайнаъха багахбувцам».	1с.		
6.	«Иллеш».	1с.		
7.	Кицаш. «Ховли-довзалеш».	1с.		
8.	«Фаълга хъалха оалараш». (фаълг) «Тешаме новкъост». (фаълг)	1с.		
	* « <i>Берза дув</i> » (фаълг).			
	* « <i>Молла хIилла</i> » (фаълг).			
9.	«Ши молла». (фаълг)	1с.		
10.	«Кхо хъехар». *(фалъг) «Къе саги борзи». (фаълг)	1с.		
<u>Машарай доттагIалаи тIехъа.</u>				
11.	«ДоттагI». Гагиев Г.	1с.		
12.	«Наъна мотт». Мальсагов З. «Сердалонга бода никъ». Котиева Н.	1с.		
13.	«Ма дика дар». Хамхоев А.	1с.		
14.	«Осканов Суламбик-хъалкъа турпал». Котиева Н.	1с.		
15.	«Машар». Гагиев Г. «Сона байнаб тIом». Вышегуров М.	1с.		
16.	«Бераш-Даъхен кхоане я». Осмиев Хъ. «Шоайла машар лоаттабе». Озиев С.	1с.		
17.	«Хъаъхочун да». Чахкиев С.			
18.	Классал арахъара дешар.	1с.		
<u>ГIалгIай йоазонхой.</u>				
19.	Озиев С. «Къахъегам». «СовгIат».	1с.		
	* « <i>Кадаили мекъали</i> ».			
	* « <i>Бераи-дегагIоз</i> ».			
20.	Зязиков Б. «Баъсти».	1с.		
21.	Чудерзора урок.	1с.		

IV четв.				
1.	Осмиев Хъ. «Керда шу». «Блаести йоагIа».	1с.		
2.	Муталиев Хъ.-Б. «Кулгаши баргаши». «Бластан догIа».	1с.		
3.	Базоркин И. «Боанг».	1с.		
4.	Яндиев Дж. «Лермонтовга». «Iа».	1с.		
	* « Блаести ».			
5.	Ведзижев А. «Низа овла».	1с.		
	* « Мух ».			
6.	Чаккиев С. «Безама юххъанцара оагIилг».	1с.		
	* « Нана ».			
7.	Плиев М.-С. «Тирк». «Са моаршал да хьога».	1с.		
	* « Бутт ».			
<u>Дувца вай ноаноех лабца.</u>				
8.	«Нана». Муталиеви Хъ.-Б. «Нана тхъайса улл». Гагиев Г.	1с.		
9.	«ОагIув хьаллабцача». Мальсагов А.	1с.		
10.	«Даьци». Шадиев С.	1с.		
	* « Нана дагалабца ». Осмиев Хъ.			
	* « Кхалнах ». Хамхоев А.			
<u>Эрсий йоазонхой.</u>				
11.	«Iуйре». «Iан сайре». Пушкин А.	1с.		
12.	«Хьу». Паустовский К. «Тайга». Чехов А.	1с.		
	* « Аьрзи ». Чехов А.			
13.	«Циска кIюриг». Толстой Л.	1с.		
14.	«Бластан хиш». Тютчев Ф. «О, ма безам ба са ваха». Блок А.	1с.		
15.	«Баскилги зунгати». Крылов И.	1с.		
16.	Чудерзора урок.	1с.		